

SCHOPENHAUER

EDO

ZORIONIK-EZA

Jo dezagun jauregi bikain bateko semea zaitugula, ta zure aitak, gau batean, leio garaie-netik bere burua leize-zokoraiño bota duela, ta gutxi-bora-beera umezurtz zaitugula bein betiko. Ezbear au kaxkarra bailitz, beste okerrago bat duzu oraindik: amak etzaitu maite. Berak lan aski baitu burua apaindu ta liraintzen, ta eskuartean dituen txanponak gau-jolas ta antzeko billera "e-gokietan" alperrikaltzen. Ta okerrena dena,ba-duzu oraindik etsai gaiztoagorik: zeure odol ta jator-ritik datorkizun izakera illun ta gorrotokorra. Geurera iritxiaz, ba, Arthur Schopenhauer'ek au-ek denak zituen berarekin.

Etxe aberatseko semea zen; baina dirua ta zoriona ez dira beti senide... Goiz batean, aita leiostat erori-edo zela-ta, illik aurkitu zu-ten, ta amak, berriz, diruduna ta apaiña izan arren, etzuen noski kaskoa patrikak ainbat betea.

1788'ko otsaillean jaio zitzaigun filoso-filaria Dantzing urian. Aita judutarra ta negozio gizona. Aita-semeak ongi konpondu ziran beti, ta onek leialki maitatu zuen. Etxean etzuen bere barneak eskatzen zion pakerik topa, gurasoak ez baitziran elkarrekin ongi etortzen.

Aitaren eriotza ondoren, Weimar'era, amagana, jo zuen, ez ordea onekin mokokaren bat izan gabe. Emen ekin zion filosofia ikasteari; geroxeago, 1809'an gaude, Goettingen'era pasazan eta ondoren Berlin'a. Emen iru maixu famatu zeuzkan: Hegel (etzion entzun nai izan), Fichte ta Schleiermacher.

Bere filosofiaren oinarri dan "Die Welt als Wille und Vorstellung" 1819'an argitaratu zuen; baiña amestutako aintzarik etzen urreratu.

Hegel'en aurka ekiten dio 1820'an; baiña ez du nozki etsaiak ainbat indar, eta galdu egiten du burrukaldia. Berriz ere porrot egin digu gure filosofilariak. Parre ta iseka egiten diote Berlin'go Unibersidadean... Gizarteak baztertu duen onengantik entzun bearko dituzte bai asto beltxarenak Hegel ta bere lagunek! Edonork suma dezake nolako puntzunia gaiztoz ixkribatzen duen bere lumak... Berak ez du gizonik bear; maiteago du lagun bakar duen bere zakurra. "Norberaren gizarterako joera, adimen kaxkarraren parekoa da", ta "mundu ontan oinbeste gaitz ditugunarren, guziotan okerrena gizartea".

Ainbat bakar-ordu ezinjasanetan irrikatutako ohorea "Parerga und Paralipomena" liburuak eman zion. Amaikatxo izardiei zor zitzaien omena! Liburu au aztarnatuko dut batez ere lan ontan.

1860'ko agorrean il zan, bere aintza-gosea ozta-ozta aseta. Beraz, aurten ospatzen dugu bere eriotzaren leenbiziko urtebetetzea.

• • • • •

Schopenhauer'en ontologia, izan-jakiniza labur dezagun. Mundua naia da; mundua nai-izateak egin du. Nai, gose, irrika batek sortu du mundua. Nai au gabe, izate-borondate au munduan ez balego, ludiak ez luke izaterik, ezereza litzake bera.

Borondate-sortarazle au nun bizi da? Leenbizikoz, gizonagan. Borondatearen lenengo txokoa gure barruko barruenean dago; borondate unibersal au pilpilka astean, esnatzen da gure Borondate au. Borondate orokorra nai-izate utsa da: Bere izatea, esentzi dena, naia da. Besterik ez. Naiak, berriz, borondate utsa izanik, beti zerbait nai du, ta leenengo naia sujeto izatetik objetu,

kizun, izatera iristea da. Jatorrizko gose au asetzeko sortzen du gure gorputza. Gere gorputza da, beraz, leenbiziko objetua. Gorputz au, Borondate unibersalak egiña danez, bere irudira moldatu du; txikian, Borondate nagusi orren irudi bat da: Borondatearen leenen agerpena. Gure gorputzaren izatea ere naiezkoa da. Etxe bat arriz egin oi dugun bezelaxe, gure gorputza ere borondatez mamitua da. Axalean gelditu gabe errealdade onen ezurreraiño joan bagaitez, nai-izatea aurkituko dugu soilik. Gai onezaz osatu da gure gorputza.

Gorputza Borondate utsa da; onegatik, gorputzak ere derrior izan bear du gose bat. Beste Borondate nagusiaren leenengo gosea, Edozein borondateren estriñako ametsa, berriz, nai onen agerpen, errepresentaziño, izango dan kreatura, sorkari bat sortzea da. Guregan dugun objetibatze-gose, kizun-grina kanpora jaurtitzean, mundua jaio egin da. Lurraren erraietatik, ixil-mixilllean aziak lora edo zugaitz bat ematen duen lez, guk ere, izkutaturik daukagun ortatik, mundu osoa sortzen dugu.

Jakiña, gu munduan agertu aurretik ere zerbait ba-zen ludian; zerbait ori, ordea, etzen mandu objetibu, kizundun, au, Borondate utsa ta sujetibua baizik. Borondate nagusi onetatik jaio dira gaiñerako borondate txiki ta objetibu guziak: gu ta mundu osoa.

Kosmo dena, sustraian, nai ta gosea da. Eta mundu guzia Borondate bakarrezkoa izanik, nla ditugu oinbeste izaki koxkor? Emen etxe bat, or zugaitz bat, arutzago liburu bat... mundua zatiturik, bereizia, ta erabat banatua daukagu, ta ala ta guziz ere mundua izaki bakarra dela dio Schopenhauer'ek. Ludia, berez, bakarra da, dena Borondatez osatua da-ta; baiña onek ez du esan nai sorkari artean nolabaiteko zatiketarik ez dagoenik. Izaki asko egotea ez dator, ordea, munduaren esentzitik, esentziz denok bat baitire; fenomeno ori beste zerbaitek sortu du: Borondateak, kizuntzean, artu dituen mailla desberdiñetatik jaio da banatze ori. Kreaturen ataltzea ez da, ba, berezkoa, maillazkoa baizik.

Era askotan agertzen da Borondate unibersal au. Bizigabeetan, fisika ta kimikako lege-